

Найбільший інтерес у мене особисто, як у фахівця з історії 1920-х рр., викликав розділ, присвячений грошовій реформі та розвитку емісійного господарства у 1922–1924 рр. Тут автори віддали належне ролі уродженця Херсонської губернії В. В. Тарнавського у формуванні ідеології цієї реформи. Його ідея полягала в тому, щоб, не припиняючи емісію «совзнаків», що знецінювалися і якими покривався бюджетний дефіцит, паралельно випускати (для комерційного обігу) відносно стабільні банкноти, у певній мірі забезпечені золотом та валютою. Не обійшли увагою автори й погляди видатного харківського фінансиста О. Г. Лібермана, який був одним з теоретиків економічної реформи 1965–1967 рр. в СРСР. У посібнику підтримується уже усталена в фінансовій науці думка про те, що його статті в газеті «Правда» у 1962 і 1964 рр. були стилісним викладом концепції економічної реформи (с. 247).

Можна відзначити ще й інші позитивні якості цієї книги, проте вона має й певні недоліки. Перший з них, – що зразу впадає в очі, – це деяка неохайність в оформленні книги. В ній чимало друкарських помилок та неправильно перекладених слів. Є повтори. Наприклад, на с. 283 і 286 надруковано один і той самий сюжет про сучасний потенціал фінансової науки в Україні. Не всі питання для самоперевірки, що наводяться в посібнику, є вдалими. Зокрема, на с. 218 таким є питання про основні положення німецької класичної філософії, що виходить за рамки заявленої теми. Однак це окремі недоліки, що суттєво не впливають на позитивне враження від книги, яка, безсумнівно, буде корисною для фахівців та студентів багатьох наук.

Володимир Греченко,

доктор історичних наук, професор

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

УДК 347.99:347.64-058.862](477.)(091)

В. Є. Кириченко,

доктор юридичних наук, професор

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

Історико-правове дослідження органів опіки і піклування в Україні

Діти, позбавлені батьківського піклування, – невід’ємна складова цивілізації. Війни, хвороби та епідемії, стихійні лиха та батьківська зрада стали основними джерелами сирітства. Потреба мати сім’ю, батька й мати – одна з найсильніших потреб дитини, проте коли вона позбавлена батьківської турботи, піклування про сироту перебирає на себе суспільство і держава. Саме ефективність

виконання цієї функції характеризує державу як соціальну та таку, що зорієнтована на людину.

Кілька фактів! За відомостями ЮНІСЕФ в Україні, станом на 2012 р., кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що мешкають в інтернатах, становила 95 тис., а ще близько 100 тис. дітей живуть на вулиці. Щорічно 8–10 тис. дітей стають сиротами за живих батьків. Проте вся ця сумна статистика була притаманна мирному часу і відтепер виглядає дещо інакше. Вірно сказано: «По плодах упізнаєте їх...». Показовим є і такий факт: в Харкові в 2011 р. демонтовано пам'ятник Антону Макаренку, видатному педагогу, який, за твердженням ЮНЕСКО, змінив спосіб педагогічного мислення людства у ХХ ст.

Незадовільне виконання державою покладених на неї функцій, безумовно, потребує відповідної негайної корекції. Погіршує ситуацію і відсутність наукових праць, спрямованих на вдосконалення сучасного стану речей. В українській історико-правовій науці до цього часу не приділялося належної уваги дослідженню міських сирітських судів. Ці органи, які були запроваджені на українських землях Російської імперії наприкінці ХVIII ст., стали одним з перших спеціалізованих органів опіки на території України. А відтак монографічне дослідження питань діяльності міських сирітських судів, здійснене науковим співробітником відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України Малишевим Олександром Олеговичем¹, слід, безумовно, вітати.

Зміст монографії свідчить, що її автор провів значну дослідницьку роботу, опрацювавши та узагальнивши широке коло документальних та архівних джерел. Справді ґрунтовною (понад 500) є кількість джерел, які залучив дослідник. А здійснений ним історіографічний огляд, як видається, має самостійне наукове значення і стане у пригоді багатьом іншим правознавцям, історикам, соціологам, що досліджують споріднені проблеми.

З приємністю маємо відзначити зусилля молодого науковця, який спрямував свою увагу на виявлення тенденцій історичного розвитку українського та зарубіжного опікунського права. Цікавим є висновок, що окрім остзейського та шведського права, на російського законодавця, який переймався запровадженням західного досвіду у сфері опіки й піклування, впливали наукові праці провідних англійських та французьких фахівців.

Показовим є висновок О. Малишева про те, що взірцем для російського міського сирітського суду були сирітські суди, що існували

¹ Малишев О. О. Міські сирітські суди в Україні: історико-правове дослідження / О. О. Малишев ; відпов. ред. І. Б. Усенко ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Принт-Сервіс, 2013. – 352 с.

на землях сучасних країн Балтії. І сьогодні ми маємо констатувати, що прибалтійські країни не тільки поважно ставляться до власного історичного досвіду, а й ефективно використовують його. Певне лідерство в цьому питанні сьогодні належить Латвії.

Монографія має не лише пізнавальне, а і практичне значення. Останнє полягає в тому, що вивчення досвіду минулого дозволяє повніше оцінювати ті процеси, що відбувалися у вітчизняній історії, та дає можливість ураховувати історичні уроки в майбутньому. Дослідник не обмежився лише історичним аналізом, а й запропонував і своє бачення заходів щодо вдосконалення класичних інститутів опікунського права в контексті права приватної власності як фундаментальної цінності людської цивілізації. Привертає до себе увагу подання в монографії опік, які є незвичними для нашого часу, особливо що стосується так званих спонукальних опік, метою яких було не забезпечення інтересів власника підопічного майна, а забезпечення виконання грошових зобов'язань власника за рахунок його майна.

Абсолютна більшість авторських висновків і спостережень є результатом предметного наукового аналізу. Важливими елементами рецензованої роботи, в яких зосереджена новизна і творчий доробок ученого, є узагальнюючі дані як результат систематизації та синтезу матеріалу.

Сподіваємося, що подані в монографії відомості, які в історичній ретроспективі висвітлюють проблеми опіки і піклування (окрім їх безпосереднього значення для історико-правової науки), зацікавлять державників і можновладців та стануть їм в нагоді під час реформування опікунської справи. Переконані, що матеріали сирітських судів – описи майна, духовні заповіти, інші документи, що зберігаються у фондах сирітських судів та яскраво змальовують світ речей міської людини кінця XVIII – поч. XX ст., стануть також цікавими для фахівців у галузі соціальної історії, ювенальної юстиції і взагалі всім тим, кому небайдужі долі тисяч дітей-сиріт нашої країни.

